

kitűzéseiből“ kiindulva helyezkedett a szentírás tekintélyének alapjára, amint azt a huszitizmussal rokonszenvező cseh polgári szabadgondolkodók manapság elképzelik, hanem kizárólag azért, mert abban az időben csakis a szentírásban találhatta meg forradalmi törekvéseinek elvi jóváhagyását és támasztékát.

7. Az a tizenkét pont, melyet a táboríták 1420-ban nyújtottak át a prágaiaknak, hű bizonysgot tesz arról, hogyan képzeltek el a forradalmárok az isteni törvény átültetését a gyakorlati életbe. A hetedik pont így szól: „Továbbá, hogy függesszék fel a pogány, német törvényeket, amennyiben nem egyeznek meg az isteni törvénnyel, s igazgasanak, ítélkezzenek, rendelkezzenek s hajtsanak végre mindent az isteni törvény alapján.“ Az isteni törvény tehát ellentéte az emberi törvényeknek, melyeket igazságtalanoknak minősítenek. Ámde a társadalom különböző rétegei természetük szerint mindig valami mást tekintenek „igazságos“-nak vagy „igazságtalan“-nak. Az isteni és az emberi törvények azonosítása a feudalizmus uralkodó köreinek ama meggyőződéséből fakadt, hogy rendszerük felettébb „igazságos“. A többi társadalmi réteg tudatában ez az azonosság felbomlott s a kétféle törvény többékevésbé éles ellentétébe csapott át — kiváltságaik vagy elnyomatásuk mértéke szerint.

Husz maga még egészen békésen össze tudja egyeztetni az isteni törvényt az uri kalodával: „Az ur uralkodjék, ócsárolja a gonoszokat és bosszuállókat s magasztalja fel a jókat, fegyelmezze őket az isteni törvény tudatában... kegyesen kell ítélkeznie, hirtelen harag nélkül, na azonban az alattvaló gőgösen válaszol, rakja kalodába, hogy térjen magához és alázkodjék meg...“ A Tábor hegyén gyülekező s katonai vagyoni-közösségben élő huszita harcosok forradalmi törvényeiket egészítik ki a biblia tekintélyével s az isteni törvényért vállalt harcukkal:

Istennek szolgálunk, övé a jószág

Hű szolgálatunkért tőle jár a bér.

Ezért harcolt hajdan hívő zsidóság,

Jószágot nyert minden hős győzelemért.

A paraszttömegek az isteni törvényt *Helcsicki Péter* szavaival így értelmezik: „.....mert ez az igaz isteni szózat: az Uré a föld és minden bősége, a hegyek és völgyek, minden ország és minden tartomány; mert az az ur, aki a legjogosabban uralkodik menny és föld felett, mint a menny és föld alkotója...“ Az Ur „jogosabban“ uralkodik tehát, mint a papok és nemesek.

Röviden: ahány különböző értelmezése az isteni és az emberi törvénynek, annyi különböző társadalmi erő a 15. század válságos napjaiban.

A KOLOZSMONOSTORI EGYEZSÉG (A hiteles szöveg)

A Boldogságos Szűz Máriáról nevezett kolozsmonostori apátság konventje Krisztus minden hívének, úgy a most élőknek, mint a jövődőlbelieknek az Ur nevében üdvöt kíván!

Mindenkinek tudtára adjuk, hogy egyrésztől László, Farnasi Benedek fia, másik László, a Szamosfalvi Geró fia, Zsuki Benedek és Farnasi Dénes nemes emberek a nemesek testülete által; — a másik részről pedig a következő előrelátó férfiak, mint Bíró László, Judex Vincze és Bana László, a hírneves László fiának, Maróthi Báni Jánosnak Alparéten és Antal, a derék Losonczy Dezsőnek Magyar-Bogáthon lakó jobbágyai; továbbá Antal mester és Gál Kendről, Tamás mester Zeékéről, János Ja-

kab mester fia, Kolozsvárról, Gál fia, László Anthusról, mint kapitányok és narcosok a magyarság részéről, nemkülönb Vajdaházi Pál mester, ezen erdélyi fejedelemség összes magyar és román lakosainak a zászlótartója, az alább írott ügy végrehajtására ezen összes nép által megválasztatván, előttünk személyesen megjelenvén, élőszóval és közmegegyezéssel a következőleg nyilatkoztak és vallottak:

Az erdélyi részekben bárkinek a birtokain lakó magyarok és románok egyrészt azért, mert a Krisztusban tisztelendő atya, Lépes György püspök ur a magyar lakosság részéről neki járó tizedeket a silány értékű folyó dénárokból beszédni nem akarván, azokat három éven át felhalmozódni hagyta s most egyszerre csak azt kívánta a megterheltektől, hogy azokat az ő nagy kárukra és veszteségükre a nagy és súlyos pénzben fizessék; majd ezen igaztalan megterhelhetés nem teljesítése miatt nyilvánosan és méltatlanul egyházi átok alá vetette őket, amely tilalom alatt levőnek az oltáriszentség felvétele nélkül kimult szüleit, illetve apját, anyját, testvéreit, gyermekeit avagy egyéb hozzátartozóit nem engedte a temetési szertartásban részeltetni, azokat az egyházon s a temetőn kívül temették el megszorodott szívvel s a legmélyebb fájdalommal; továbbá nővéreik s leányaik sem a római közönséges egyház törvényei és szertartásai szerint, hanem éppen azok ellenére házasodtak, vagy mentek férjhez; másrészt pedig azért, mivel földesuraik által, mint-ha pénzen vett rabszolgák volnának, nehéz szolgaságra vannak vetve, mert ha valamelyik más birtokra szeretne átköltözni, ura az elmenőt minden javából kifosztja és utoljára még sem ereszti szabadon, az urak ő szabadságuk legkisebb jogát is lábbal tapodják s azonfölül elviselhetetlen terhekkel halmozzák el őket; ezek miatt s ezekből kifolyólag gyűltek tehát ők itt össze az Alparéthoz tartozó Bábolna hegyen, hogy visszaszerezzék, helyreállítsák szabadságukat, azt a szabadságot, amelyet Magyarország szent királyai adtak ezen magyar haza valamennyi lakosának és hogy egymás között jól megfontolt szándékkal súlyos terheiket levessék és komolyan tanácskozával saját ügyeikről, küldött követeik által a legalázatosabban kérték uraikat, hogy vennék le a jobbágyság nyakáról az elviselhetetlen szolgál jármot és lennének tekintettel a szent királyoktól nyert szabadságukra.

Uraik azonban kérésükre füleiket bedugták, kérésüket nem hallgatták meg és a fentebb említett követeiket Csáky László erdélyi vajda elfogatta, lenyakasztatta és szétdaraboltatta; azután pedig őket az alvajda és a két székely ispán hadaival megtámadta, mely harcban mindkét részről sokan estek el.

Végre a mindenható Isten kegyes sugallata által megintette, ugyanazon nemesek és országlakók részéről bizonyos istenfélő nemesek és a szent lélek kegyelme által megvilágosított férfiak — kik a pártok közötti békekötés végett magokat közbevetették — sziveiknek megszelidülése után a teljes béke és egyezés megkötésére jutottak; az egymás ellen elkövetett eddigieket félretévén, közös akaratból ilyen, — s egymásközött esküszegés terhe alatt sérthetetlenül megtartandó — rendeletet és határozatot hoztak, annak különös kijelentésével, hogy ők az aláírt határozatokkal Istennek és az ő anyaszentegyházának, a szent koronának nem különben az ő felséges természetes uruknak, Zsigmondnak, — Magyarország királyának és a korona jogainak ellenére tenni semmiben sem szándékoznak, hanem az alattvalói hűség megtartásával, ők egyedül a szent királyok által már régen megengedett, most pedig különféle visszahívások behozatala által feltűnően elnyomott és teljesen eltörült szabadságokat újra visszaszerezni törekcsenek; az ország urainak, a nemesek-

nek és a bármely méltóságban levő és kiváló egyházi személyeknek ellene szegülni, bajt okozni vagy ártani azonban nem akartak, sőt a jövőben sem kísértik meg.

Mivel pedig a jelenben folyó denár pénzjegy változása következtében a püspöki tizedeknek ilyenekkel való nem fizetése miatt míg magok összeütközésbe jöttek, másrészt egyenletlenségek és az előre bocsátott veszedelmek származtak és történtek volt, a jövőben hasonló veszélyektől való óvakodás és ezek elhárítása végett elhatározták és elrendelték, hogy mostantól fogva jövőre a püspöki tizedek fizetése fejében husz kereszt után egy arany forintot, vagyis száz dénárt folyó pénzben tartoznak adni és fizetni; a püspöki tizedek dézsmálása idején pedig sem azon család tagja, sem a nemesek pártján levő ne dézsmáljon; kilencedet azonban akár saját jobbágyaiktól, akár idegen földművelőktől vagy szőlőművelőktől elvenni és elszedni a mágnások, nemesek, vagy bárminő urak közül senki se merjen.

Azok pedig, kik az érintettekben az uraktól szőlőt vagy földet haszonbérben bírnak, a szőlők után a szokott tizedet, a szántóföldek után adót s a szokásos jövedelmet tartoznak fizetni.

Mint hogy továbbá az ország lakóinak minden erőszakos fosztogatása és elnyomása onnan származik, hogy azokat, akik tartózkodás végett máshova szándékoztak költözni, még kifosztva sem bocsátották el, azt határozzák, hogy a szabad állapotban levő emberek tizedeik és adósságaik megfizetése után bárhova akarnak, szabadon és bántalom nélkül költözködhessenek.

Ha pedig a nemesek közül valaki az ilyen jobbágyokat, kik más helyre akarnak költözni, gátolná s javaitól megfosztaná, három márkát fizessen büntetésül. Azok pedig, akik kihágásaik miatt törvényszék elé állíttatnak vagy zálogletételre köteleztetnek, csak ügyeik kitisztázása után távozhassanak máshová.

Azokat a jobbágyokat pedig, kik titkon anélkül, hogy a tizedet lefizették volna, távoznak el, vagy a jog és törvény keze alól magokat önhatalmulag kivonják, uraik jogosan, — az ország jogszokása szerint, — saját törvényes bírjától visszakövetelheti, ha saját és más két tanu esküjével beigazolja, hogy azok titkon távoztak el, vagy a törvény alól magukat kivonták. Továbbá határozzák, hogy azoknak javaiból, kik utód nélkül halnának el, a földesur egy három éves tinónál többet el ne vehessen, a többi vagyon az özvegyet vagy rokonait illeti. Ha pedig némelyeknek feleségeik, örököseik és vérrokonai nem volnának és végrendelet nélkül halnának el, javaikat a földesurak bírják.

Azt is rendelik és szigoruan megtartandónak határozzák, hogy évenként ezután folytonosan mindig urunk mennybemenetelének ünnepe előtt minden egyes tanyából, uradalomból és községből két-két értelmes és szavahihető ember, az előbb említett kapitányokkal vagy közülük legalább némelyekkel, vagy más ez alkalomra kinevezendőikkel, a nevezett Bábolna hegyen megjelenjenek és ott ugyanazok a kapitányok, vagy közülük legalább némelyekkel, vagy más ez alkalomra kinevezendőikkel, a nevezett Bábolna hegyen megjelenjenek és ott ugyanazok a kapitányok, vagy közülük valamelyek, azoktól az öregektől megkérdezzék és kitudakolják, vajjon az ő uraik őket saját szabadalmaikban meghagyták-e vagy nem? és ha úgy találnák, hogy a nemesek közül valaki az előre bocsátott rendeletet az alább irt záradékokkal egészben vagy valamely részben megsértette volt, vagy azokkal ellenkezően cselekedett, esküszegőnek tartassék és a többi nemesek annak védelmezésétől tartózkodjanak és óvakodjanak.

Továbbá az adók fizetésére, az ajándékokra és a szolgálatok véghezvitelére nézve azt határozzák, hogy ha Szent István király, vagy az ő utódainak szabadságlevelét — melyben az ő szabadságaik foglaltatnak — megtalálnák, vagy míg a felséges uralkodótól újra kinyerhetnék, addig az évi adófizetésre, ajándékok adására és szolgálatok megtételére a következő módon köteleztetnek. Évi adó fejében minden jobbágy folyó pénzben egy dénárt és nem többet tartozik fizetni Szent István napján.

Azoknak a földesuraknak, kiknek nincs malmuk, Urunk születése ünnepén egy köből zabot és husvétkor hasonlóképpen két kalácsot és egy csirkét tartoznak adni az illetők, az említett többi ünnepen pedig amint fentebb elsoroltatott, mindent tartoznak adni.

A szolgálatok teljesítésének fejében pedig egy napon kaszálni vagy aratni, vagy a malmok gátjait javítani és bevett szokás szerint kellő állapotban fentartani köteleztetnek.

A sertés vagy méhtizedet vagy más ilyenmű adót, amint ez bizonyos időben, nevezetesen a várnépek között úgy a magyaroktól, mint a románoktól eddig megköveteltetett, úgy szintén a közönséges „akó“nak nevezett adót, a földesuraknak senki se tartozik megfizetni.

Továbbá a jobbágyok a kamarai rendes szolgálatokat és szolgálmányokat teljesíteni tartoznak, de ezenkívül őket másra erőszakolni a kamarai gróf ne merje. Ugyanazon kamarai ember a bort más házakban vagy helyeken, mint saját házában nem mérheti és saját borainak mérése idejében más bormérőket a méréstől el ne tilthasson.

Határozzák és rendelik, ha Szent István szabadságlevelében hiányosan lenne kifejtve az urak és jobbágyaik között való viszony, akkor maguk közül istenfélő és buzgó embereket tartoznak választani, kik megválasztatván, a többi jóakaratu nemesekkel, kik erre a célra a nemesek közönsége által választattak, üljenek össze, erről komolyan tanácskozzanak és rendelkezzenek, meghatározva a módot és jogszokást, amelyben a jövőre nézve úgy ők, mint utódaik, békével megmaradhasanak.

Törvénybe ment továbbá, hogy bárminő szükségből támadt táborozás a kalmával, amelyben résztvesznek mindazok, akik hadakozásra kötelesek, ugymint: a püspök, a vajda, a székely ispánok, valamint a lakosság is és más ilyenféle állású s rendű emberek, — ezek a szükséges élelmezést a következő módon szerezzék be: Mihelyt tábort ütnek — nyáron a mezőn, télen a falvakban és városokban — a sereg fővezére vagy a kapitányok azonnal hívják magukhoz a közelfekvő birtokok majorosait, vagy a helység biráját és komolyan beszéljék meg az élelmezési ügyet; a biró aztán ne engedje meg, hogy az élelmet a piaci árnál drágábban adják.

Így azután a hadsereg tisztességes áron elegendő mennyiségben kapván élelmet, semmit sem fognak elragadni, senkit megkárosítani vagy megsérteni, amint az eddigelé történni szokott.

Elhatározták, hogy azok a bárók, akik királyi rendeletből az ország védelmére teljesen felszerelt bandériumokat tartanak, a jövőendőben biztos és hű kutatókkal, illetve kémekkel rendelkezzenek és holmi újdonságok, csalfa hírek által félrevezettetve ne kányszerítsék a lakosokat felkelni és így nekik kárt tenni, vagy magának az országnak is ezáltal bajt okozni.

Ime, most már mindent békésen elintéztek, vessenek hát fátyolt arra, ami már ugyis megtörtént. A földesur pedig bármily lelki fájdalmakat érezzen is, az elkövetett véres tettekért sem saját jobbágyainak, sem idegeneknek szemrehányást ne tegyen s a megbosszulás ürügye alatt

őket elnyomni senki se merészelje.

Az ez ellen vétő nemest, ha a vétség 2-3 tanuval rábizonyítható, hitszegőnek tartásák és az ilyennek a védelmezésétől a többi nemes óvakodjék.

És viszont, ha a nemesek jobbágysai közül valaki, akár saját ura ellen, akár más nemes ellen fellázadna és más ilyen dolgokat megkísértené, vagy a hozott békét ép ésszel megtámadná és azt hasonlóképpen 2-3 tanuval rá lehet bizonyítani: úgy ezen az alapon minden javától fosztassék meg és főbenjáró pörben marasztaltassék el.

Erős feltételek alatt megtiltották, hogy a nemesek közül senki se merje a nép kapitányait és egyéb kiválasztott férfiai vagy akárkit is közülük bármiféle okoskodás, ürügy alatt — bármely időben is — akadályozni, zavarni, megkárosítani s általában nekik akármi módon ártani.

Különösen pedig ne legyen jogában semmiféle rendű-rangu embernek, akár a vajda, akár a székely ispánok, akár a püspök, akár az alvajda, vagy a megyei ispánok legyenek is azok, — más érzelmeket táplálva, a nép kapitányait a történetekért felelősségre vonni. Ha megteszik, hitszegőnek tartassanak ők is.

Elhatározták azután, hogy a néhány év óta nem fizetett püspöki tizekedért kárpótlásul most egyszer és mindenkorra a folyó értékben öt dénárt fizessenek, illetőleg 20 kepe után száz dénárt.

A királyi jog szerint kirótt ötvenedeket azonban — amint már előbb is megemlítették — a kirovás szerint meg kell fizetni, anélkül, hogy megvárnák ennek a megkönnyebbitésére vonatkozó királyi választ.

Végre is, ha a nemesek s a nép követői elhoznák a felséges király, vagy a nádor, vagy az országbíró vagy valamelyik káptalan hiteles pecsétjével Szent István király leveleit: akkor a szent királytól kiszabott szabadság legyen érvényes és a most hozott szabályokat és rendeleteket semmieseknek nyilvánítsák ki.

Ha azonban nem találnák meg szent István leveleit s azoknak hiteles nyomaira sem akadnának, akkor a már megalkotott egyezkedés legyen mérvadó mindörökre úgy nekik, mint utódaiknak.

A midőn tehát mindezeket így megalkották és szentesítették és valamelyik párton mégis akadna olyan ember, aki akadékoskodnék és vagy egész terjedelmében, vagy csak részleteiben is a szerződési pontokat megtámadná, szóval akármi uton-módon megkísértené azokat alapjukból kiforgatni: akkor az ilyent béketörőnek, hitszegőnek tartásák és egyik párt se merje védelmezni.

A nemesség részéről László, Benedek fia, a másik László, Gerő fia, Zsuki Benedek, Farnasi Dénes; a jobbágyság részéről pedig Biró László, Judex Vince, Bana László és Antal stb., mint a már említett kapitányok, harcosok és zászlóvivők, — ezek a fenn elmondottakat előttünk egyenként és személyesen megerősítették.

AZ APÁTII SZERZŐDÉS (A hiteles szöveg)

Mi, a kolozsmonostori konvent, tudtul adjuk, hogy László, Szamosfalvi Gerő fia, és Valkói Kis Benedek, mint az erdélyi részek összes nemességének a képviselői, másfelől pedig Virágosberekli Oláh Mihály kapitány, Diósi Gazda Benedek, Csehi Mihály, mint az erdélyi részek összes lakosságának a választottai, — megjelentek előttünk és kinyilatkoztatták, hogy az összes nemesség és az egész nép egymással kibékültek és hogy